

Stockholm 2009-04-16

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar: Patientsäkerhet – Vad har gjorts? Vad behöver göras? - SOU 2008:17

Psykologförbundet har fått möjlighet att lämna synpunkter över rubricerade betänkande.

Psykologförbundet ställer sig i huvudsak positivt till utredningens förslag. Förbundet delar utredningens uppfattning att patientsäkerhetsarbetet inom hälso- och sjukvården mer ska inriktas mot ett systemperspektiv och att vårdgivaren får ett tydligt ansvar för ett systematiskt patientsäkerhetsarbete.

Psykologförbundet lämnar här nedan mer specifika synpunkter på förslagen i betänkandet.

Vårdgivarnas ansvar

Psykologförbundet välkomnar utredningens förslag att vårdgivarna får ett större och tydligare ansvar för att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete. En viktig och central del i patientsäkerhetsarbetet är att säkerställa en hög kompetens hos personalen. Förbundet anser att det tydligare bör lyftas fram att kontinuerlig fortbildning av personalen är ett led i ett systematiskt patientsäkerhetsarbete och är ett ansvar som ligger hos vårdgivaren. Personalens kompetensutveckling bör också särskilt lyftas fram i vårdgivarens redovisning av patientsäkerhetsarbetet.

Det är viktigt att ansvaret för patientsäkerheten blir tydligt även för de vårdgivare vars huvudsakliga verksamhet inte är hälso- och sjukvård t.ex. inom skolan. Vårdgivarnas kunskaper om hälso- och sjukvård, patientsäkerhet och vårdgivarens ansvar är inom dessa verksamheter generellt mycket låg. Ofta saknas det kvalitetssäkringssystem, system och rutiner för dokumentation och hantering av patientjournaler m.m.

Av författningskommentaren till 3 kap 5 § framgår att anmälningsskyldighet ”enbart gäller vårdskador som lett till att patienten fått bestående skada...” Enligt lagtextförslaget föreligger anmälningsskyldighet även i de fall tillbudet skulle ha kunnat medföra allvarlig vårdskada. Förbundet anser att författningskommentaren bör förtydligas på denna punkt.

Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse om vårdgivarens skyldighet att till Socialstyrelsen rapportera legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal som "befaras" kunna utgöra en fara för patientsäkerheten. Det är i detta sammanhang viktigt att poängtera att det är vårdgivaren/arbetsgivaren som i första hand ansvarar för att vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa patienternas säkerhet.

Vårdgivaren/arbetsgivaren ska se till att den yrkesutövare som är i behov av stöd och insatser ges detta i form av t.ex. fortbildning eller rehabilitering.

Vårdgivaren/arbetsgivaren kan inte frånhända sig sitt ansvar genom att anmäla vårdpersonal till Socialstyrelsen. Det bör klart framgå att anmälningsplikten inträder först då vårdgivaren bedömer att bristerna i yrkesutövningen utgör en klar och konkret risk för patienters säkerhet. Förbundet anser att utformningen av 3 kap 7 § är för allmänt hållen och förslaget bör kompletteras med tydligare angivande av förutsättningarna för anmälningskyldigheten. Förbundet är dock positivt till att det införs en bestämmelse att anmälningskyldighet föreligger även om personen slutar hos vårdgivaren.

Socialstyrelsens tillsyn

Psykologförbundet tillstyrker utredningens förslag att det i den föreslagna patientsäkerhetslagen ska framgå att Socialstyrelsens tillsyn i första hand ska avse en kontroll av vårdgivarnas systematiska patientsäkerhetsarbete.

Det tycks råda konsensus kring tesen att rapporterings- och anmälningsbenägenheten sannolikt skulle öka om personalen inte riskerade några disciplinära åtgärder. Det kan dock tänkas att även ett beslut med kritik från Socialstyrelsen skulle verka avhållande när det gäller rapportering. Psykologförbundet anser det olyckligt om disciplinpåföljdssystemet ersattes med liknande system, med enda skillnaden att det är en annan myndighet som står för kritiken.

Förbundet delar utredningens uppfattning att patienterna även framgent ska kunna framföra sina klagomål på hälso- och sjukvården och dess personal. Det är en central och viktig fråga att patienterna ges rätt att anmäla felaktigheter i vården och att patienterna upplever att ärendena utreds på ett opartiskt och rättssäkert sätt. Förbundet anser att utredningen närmare borde ha redogjort för de överväganden och analyser som ligger till grund för förslaget om hantering av klagomålen samt även närmare ha övervägt och redogjort för alternativa förslag.

Disciplinpåföljd

Psykologförbundet tillstyrker utredningens förslag att nuvarande bestämmelse om disciplinpåföljd tas bort. Disciplinansvarets nuvarande utformning har i alltför hög grad fokuserats på om den enskilde yrkesutövarens handlande har varit fel eller inte och det har funnits mycket begränsade möjligheter att bedöma bakomliggande faktorer, som t.ex. brister i ledning och organisation, bristande rutiner, för hög arbetsbelastning.

Prövotid

Utredningen föreslår att det införs utvidgade möjligheter att föreskriva prövotid för legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Psykologförbundet anser att prövotid kan vara en effektiv skyddsåtgärd för legitimerade yrkesutövare som bedöms utgöra en risk för patientsäkerheten. Förbundet är dock mer tveksamt till behovet av att utvidga möjligheterna att föreskriva prövotid. Prövotidsinstitutet bör endast användas i de fall där yrkesutövarens bedöms utgöra en fara för patientsäkerheten och bör inte utvidgas så att de som med dagens system skulle få disciplinpåföljd i stället föreskrivs prövotid.

Psykologförbundet anser att det krävs ett förtydligande av vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att prövotid p.g.a. oskicklighet ska kunna föreskrivas d.v.s. graden av oskicklighet. Prövotidsinstitutet har funnits i tio år och fortfarande saknas vägledande avgörande från högre rätt när det gäller tillämpningen av kriterierna för prövotid vid oskicklighet. Antalet anmälda prövotidsärenden till HSAN där yrkesutövarens oskicklighet åberopats som grund har genom åren också varit mycket få. Av rapporten som tagits fram av Kommunforskningen i Västsverige framgår att flera av intervjupersonerna menade att trots att prövotid när det infördes främst varit avsett för oskicklighet kommit att i största utsträckning användas i missbruksärenden. Detta eftersom prövotid är enklare att utforma för missbruksärenden men är svårare att tillämpa vid oskicklighet.

Tillämpningen av prövotid får inte vara godtycklig, varken när det gäller utdömande av prövotid eller när det gäller övervakning och uppföljning av prövotiden. Prövotid är ett offentligrättsligt ingripande och måste präglas av rättsäkerhet och förutsägbarhet. Utredningens förslag att lägga till ”befaras” för oskicklighet och olämplighet öppnar upp för spekulationer och antagande om hur yrkesutövaren kommer att utföra sitt arbete i framtiden. Utredningen ger inte heller någon närmare vägledning om hur de nya rekvisiten ska tolkas utan överlämnar detta åt rättstillämpningen. Förbundet anser det inte förenligt med grundläggande krav på rättsäkerhet att det varken av lagtexten eller förarbetena närmare framgår vilka omständigheter som ska kunna föranleda prövotid. När det gäller utformningen av grunderna för prövotid ställer sig därför Psykologförbundet bakom det förslag Lars-Åke Johnsson föreslår i sitt särskilda yttrande.

För att systemet med prövotid i oskicklighetsfallen ska fungera och vara meningsfullt krävs det enligt Psykologförbundet att det vid prövningar av yrkesutövarens oskicklighet finns tillgång till kompetent sakkunnig inom området. Detta gäller även vid upprättande av plan för prövotiden. En möjlighet skulle kunna vara att inrätta ett ”Sakkunnigt råd” bestående av sakkunniga representanter från professionen. Ett sådant råd skulle kunna ges i uppdrag att dels bedöma om yrkesutövaren utfört sitt arbete i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet dels att bistå med sakkunskap när det gäller upprättande av plan för prövotiden. Förbundet föreslår att Socialstyrelsen även får i uppdrag att föreslå ett system för att säkerställa att ärenden om prövotid på grund av oskicklighet granskas av sakkunniga representanter från respektive profession.

Förbundet ställer sig bakom utredningens förslag att Socialstyrelsen får i uppdrag att föreslå ett system för extern granskning av kompetensen hos dem som genomgår provotid på grund av oskicklighet. Professionerna bör här ges möjligheter att lämna synpunkter på ett sådant system.

Återkallelse

Psykologförbundet instämmer i utredningens förslag att det tydliggörs i lagtexten att även allvarlig brottslighet utanför yrkesutövningen ska utgöra grund för återkallelse av legitimation. När det gäller utformningen av grunderna för återkallelse ställer sig förbundet bakom det förslag Lars-Åke Johnsson föreslår i sitt särskilda yttrande.

Registerkontroll vid prövning av lämplighet för legitimation och anställning

Psykologförbundet tillstyrker förslaget att införa registerkontroll som ett led i lämplighetsprövningen vid anställningsförfarande inom hälso- och sjukvården. Ur ett integritetsperspektiv är det nödvändigt att det finns tydliga bestämmelser om vilka brott som ett registerutdrag ska innehålla. Den avgränsning av vilka brott som ska framgå av registerutdraget som utredningen föreslår anser förbundet är rimliga. Enligt förbundets uppfattning bör det övervägas om inte fler brott bör omfattas t.ex. människohandel, olaga frihetsberövande. Förbundet delar också utredningens uppfattning att hela rekryteringsförfarandet inom hälso- och sjukvården bör genomföras med noggrannhet och omsorg och att anställningsintervjuer, referenstagningar och kontroll av meritförteckningar är minst lika viktiga delar. Registerkontroll är endast en del av rekryteringsförfarandet. Ett ”fläckfritt” registerutdrag är ingen garanti för att personen är lämplig, men kan ändå syfta till att upptäcka de uppenbart olämpliga. Förbundet har inga invändningar mot den begränsning av hälso- och sjukvårdspersonal som ska omfattas av registerkontrollen. Utredningen skriver på sid. 480 att vid tillämpningen av punkterna 1 och 3 jämföras med legitimerad yrkesutövare den som enligt särskild föreskrift har motsvarande behörighet. Bland dem med sådan behörighet finns förutom AT-läkare även PTP-psykologer.

Socialstyrelsens tillgång till belastnings- och misstankeregister m.m.

Psykologförbundet motsätter sig inte att Socialstyrelsen får rätt att ta del av uppgifter i belastningsregistret i samband med prövning av om legitimation ska meddelas samt vid prövning av någons lämplighet att inneha legitimation. För avgränsningen av vilka brott som Socialstyrelsen ska ha tillgång till anser förbundet att det endast bör omfatta sådan allvarlig brottslighet som avses i återkallelsegrunderna. Psykologförbundet motsätter sig förslaget att Socialstyrelsen ska ha tillgång till uppgifter i misstankeregistret.

Patientsäkerhetscentrum

Förbundet delar utredningens uppfattning om behovet av ett nationellt forum för patientsäkerhetsfrågor. Förbundet tillstyrker därför förslaget att utreda inrättande av ett nationellt patientsäkerhetscentrum. Samtliga professioner inom hälso- och sjukvården bör finnas representerade i utredningen.

Övrigt

I 10 kap 5 § förslaget till patientsäkerhetslag saknas hänvisning till 4 kap 5 §. Förbundet förutsätter att det är utredningen avsikt att obehörigt användande av en skyddad yrkestitel även fortsättningsvis ska omfattas av straffbestämmelsen i 10 kap 5 § och att hänvisningen till 4 kap 5 § av misstag har fallit bort.

Avslutande synpunkter

Utredningens förslag innebär att Socialstyrelsen ges ett icke obetydligt utvidgat ansvarsområde framför allt med hanteringen av klagomålsärenden. Detta kommer att ställa krav på utökad kompetens och utökad personal hos Socialstyrelsen. Psykologförbundet förutsätter att Socialstyrelsen kommer att få de resurser som krävs för att kunna hantera detta utvidgade ansvar. Förbundet vill också understryka vikten av att psykologiska bedömningar hos Socialstyrelsen och HSAN görs av sakkunnig psykolog med specialistkompetens inom området.

Sveriges Psykologförbund

Lars Ahlin
Förbundsordförande

Camilla Damell
Förbundsjurist